

De staat biedt de burger bescherming en de burger levert hiervoor vrijheid in. Aan de ‘onderhandelingstafel’ van het *Sociaal Contract* zit de burger tegenover regering en Staten Generaal. Dit is lang eigenlijk best wel redelijk tot goed gegaan en het contract stond niet (meer) ter discussie. In versneld tempo zien we nu echter een enorme kentering. ‘Groningen’ en de Toeslagenaffaire zijn twee zeer ernstige voorbeelden van contractbreuk. Terwijl de belastingvoordelen voor de rijken blijven groeien staat de loonontwikkeling al bijna 30 jaar stil en morrelt het actuele kabinet zelfs aan de koppeling tussen AOW en minimumloon. Inkomensongelijkheid is een gevolg van structurele achterstelling van een groot deel van de bevolking. ‘Politiek’ impliceert een maatschappij voor en door burgers. Echter, het volk is slechts toeschouwer, klant en stemvee in een wereld waarin politiek, bedrijfsleven en media om elkaar heen dansen. De maatschappelijke onrust van deze tijd is te wijten aan de schending van gemaakte afspraken. In het ergste geval zou je kunnen spreken van misbruik van mandaat.

“*De Derde Verlichting*” is een holistisch pleidooi voor veranderingen in maatschappij en wereld en richt zich onder het mantra ‘Alles is een keuze’ op de (on)mogelijkheden die wij en komende generaties zouden moeten evalueren om het antropoceen niet als een nachtkaars uit te laten gaan. De boodschap daarbij is dat ongelijkheid, op alle mogelijke gebieden, dient te verdwijnen. Een nieuw maatschappijfundament bevat onder meer een *humanistisch grondvest* en met name een *onvoorwaardelijk en universeel basisinkomen*. Voor (her)waardering en bepaling van inkomensongelijkheid kan zoets als een *geluksbelevingsgrens* worden gebruikt en dienen belasting op flietskapitaal en op onttrokken waarde (BOW) te worden ingevoerd en belasting op erven, winst en vermogen drastisch te worden verhoogd. Ook zullen de spelregels (o.a. aandelen en woningbezit) moeten worden geëvalueerd. Bovenal is er de noodzaak van een paradigmaverschuiving in de koppeling van werk en inkomen. De vierde (zachte) sector, met o.a. onderwijs, zorg en cultuur, blijft voorbehouden aan menselijke inzet, maar het werk in de eerste drie sectoren wordt straks door robots en algoritmes gedaan. De financiering is echt wel haalbaar, maar is afhankelijk van, jawel, te maken keuzes. Mijn grootste zorg van nu is de breuk in het *Sociaal Contract*.

De eerste versie van het *Sociaal Contract* werd door Thomas Hobbes in het midden van de 17^e eeuw op de kaart gezet in zijn boek *Leviatan*. Hij stelde dat de mens zijn rechten zou afstaan aan een autoriteit in ruil voor bescherming door die autoriteit. John Locke voegde in zijn *Treatises of Government* kort daarna er aan toe dat het een contract betrof tussen vrije mensen onderling, op basis van gelijkwaardigheid. Dus de macht ligt hier niet per se in een monarchie of aristocratie, maar kan ook in een democratie worden gedragen door een door het volk gekozen regering.

In een drietrapsraket volgde in de 18^e eeuw nogmaals een verbetering aan de hand van Jean Jacques Rousseau in zijn *Du Contract Social*. In historische context recentelijk (1971) verscheen een voorlopig laatste aanvulling in de vorm van *A Theory of Justice* van John Rawls, waarin hij onder andere het utilitarisme bestrijdt, gelijke kansen voor iedereen bepleit en meer aandacht vraagt voor talent dan voor afkomst of rijkdom. De samenleving als geheel dient te profiteren van economische groei.

Hoe lang moet het eigenlijk duren voordat de tolerantiegrens van de man en vrouw in de straat wordt overschreden? Men krijgt wat men bij meerderheid kiest, da's maar al te waar. Een koning, president of democratisch gekozen regering die faalt om haar burgers te beschermen is geen knip voor de neus waard! Zachte heelmesters maken stinkende wonden. Daadkracht ontbreekt volledig, het is waan-van-dag-beleid met continu pappen en nathouden, terwijl burgers met vragen en wisselende regelgeving steeds opnieuw het bos in worden gestuurd.

Van het bestaan van een *Sociaal Contract* heeft het volk geen weet, maar men voelt instinctmatig aan dat er iets mis is. Men is boos, maar helaas wijst men nogal eens in de verkeerde richting om oorzaken van ongenoegen aan te wijzen. Ook ik ben boos, maar vooral teleurgesteld. In de overheid, maar zeker ook in het volk, dat niet in staat blijkt te zijn een ander antwoord in politiek misnoegen te formuleren dan het verkeerde hokje aankruisen. Ofwel men kiest voor een partij die aantoonbaar mede schuld draagt aan de huidige situatie ofwel men kiest voor populistische partijen zonder antwoord en politieke toekomst. Het volk creëert haar eigen Frankenstein-monster.

Dit essay is in iets beknoptere vorm (max. 500 woorden) ingezonden als bijdrage voor de TV-programmaserie 'Sander en de kloof':

- <https://www.vpro.nl/programmas/sander-en-de-kloof.html>
- <https://www.vpro.nl/programmas/sander-en-de-kloof/essaywedstrijd.html>